

Kollektiivinen vakuus kannattelee kapitalismia

Pekka Piironen: Epävarmuuden talous. Tutkijaliitto, Helsinki 2012. 132 s. ISBN 978-952-5169-87-4

Pekka Piironen Helsingin kauppa-
korkeakoulussa keväällä 2012 puo-
lustama väitöskirja ei ole tekstimää-
rältään kovinkaan massiivinen. Kir-
jaksi taitettuna se sisältää 132 sivua
lähdeluetteloinen. Väitöskirjaksi se
myös sisältää yllättävän vähän ylei-
sesti akateemiselta tekstiltä vaadit-
tuja selvennyksiä. Teoksessa ei esi-
merkiksi kerrota, että kyseessä on
ensisijaisesti talousfilosofinen tutki-
mus. Kirjoittaja ei myöskään kerro,
että hän lähestyy talouteen liittyvää
epävarmuuden ongelmaa manner-
maisen filosofian ja marxilaisesti vi-
rittyneen yhteiskuntateorian pohjal-
ta. Edelleen, kirjoittaja ei selvennä,
että hän pyrkii törmäyttämään edel-
lä mainittua ajattelua taloustieteessä
ja valtavirran talouspolitiikassa val-
litsevan paradigman kanssa, jonka
erityisiä piirteitä hän ei kuitenkaan
juurikaan täsmennä tai erittele.

On myös silmiinpistävää, että il-
meisen pitkään valmisteltu väitös-
kirja sisältää jonkin verran lyöntivir-
heitä, tarpeettoman vaikeita lauseita
sekä epäselviä alaviitteitä. Muutoin-
kin yleiset akateemiset viittauskäy-
tänteet eivät selvästikään ole Piiron-
sen ensisijaisen kiinnostuksen koh-
teena. On vielä huomautettava, että
kirjasta puuttuu kunnollinen pää-
töntö, joka keräisi yhteen käsitellyt
teemat. Nyt lukija on lähinnä joh-

dannon nuottien varassa, mutta ku-
ten sanottua, selkeitä lukuohjeita ei
hänelle anneta.

On siis selvää, että Piironen väi-
töskirja on muotonsa puolesta riit-
tävä, mutta akateemisesti hieman
köykäinen. Oppineisuutta akatee-
misessä kirjoittamisessa, siis argu-
menttien rakentamisessa ja aukaise-
misessä, aikaisemman tutkimuksen
esittelyssä, kritiikissä ja sen kanssa
keskustelussa Piironen osoittaa vain
sen verran kuin on tarpeen. Tämä
on sinänsä harmillista, sillä talou-
den ja talousfilosofian parissa toi-
mivia skeptisiä tahoja ei tällä tavoin
vakuuteta. He tarvitsisivat rautalan-
kaa, mutta sen sijaan Piironen heit-
tää kehiin monimutkaisen käsitelai-
deteoksen. Tätä lausetta ei tule ot-
taa moitteena, vaan metaforana. On
selvää, että nykytalouden ymmärtä-
miseen tarvitaan enemmän käsite-
taiteellista ja -tieteellistä lähestymis-
tapaa kuin rautalankaa.

Piironen väitöskirjan ansiot ovat-
kin aivan muualla kuin akateemis-
sa konventioissa. Mistä sitten on ky-
symys? Teoksessa käsitellään oikeas-
taan vain yhtä kysymystä, kuten hy-
vässä väitöksessä tuleeekin: millaisen
logiikan mukaisesti "väki" päätyy
kantamaan taloudelliseen toimin-
taan, erityisesti kapitalistiseen mark-
kinatalouteen liittyvän äärimäisen

riskinoton seuraukset eli talouskrii-
sin vaikutukset. Yksinkertaisesti il-
maistuna kyse on tutkimuksesta,
jossa selvitetään talousfilosofian kei-
noin, miksi niin sanottu kollektiivi-
nen vakuus on elintärkeää nykyka-
pitalismille. Miksi veronmaksajat
lopulta kantavat yksityisten yritysten
harjoittaman riskipelin, petok-
sen, konkurssit ja kriisin.

Tutkimuksen aihe ei voisi olla
ajankohtaisempi. Samalla se on kui-
tenkin myös kapitalismille tyypillisen
logiikan tutkimusta. Kuten Piironen
esittää, kapitalismia on analy-
soitu aina 1800-luvulta lähtien ää-
rimmäisyyksiin pyrkivänä, jatkuvaa
muutosta ja mullistusta hakevana
taloudellisena järjestelmänä. Tunne-
tuin kapitalismin analytiikko Karl
Marx otti tämän lähtökohdaksen
ja Piironen tutkimus perustuukin
Marxiin ja marxilaiseen perintee-
seen, erityisesti italialaisten marxi-
laisten (Negrin, Virnon ja Maraz-
zin) hyödyntämiseen. Toisaalta Piironen
ammentaa heideggeriläisestä
ajattelusta, suoraan Heideggeriltä
mutta myös Giorgio Agambenilta ja
Jean-Luc Nancytä. Lisäksi Piironen
käyttää Deleuzen ja Guattarin kä-
sitteistöä aiheensa käsittelyyn, eikä
vanhaa kunnan Aristotelestäkään
ole unohdettu.

Kun kapitalismi pyrkii äärim-

mäisyksiin, siis tuotannon ja riskien toteutumisen rajoille, löytäkkeeseen korkeimman tuottavuuden ja samalla suurimmat voitot, altistuu se myös (tietoisesti) epävarmuudelle. Piironen mukaan epävarmuus ei ole sama kuin riski, jota sosiologiasa ovat käsitelleet useat teoreetikot, Ulrich Beck tunnetuimpana. Epävarmuus on kapitalismissa jotain hallitsematonta, siis jotain mitä ei voida vakuuttaa. Epävarmuuden ”paljastuminen” taluskriisissä kertoo talusjärjestelmän luonteesta, mutta ei suinkaan sitä, että kapitalismi olisi tulossa ”tiensä päähän” kuten jotkut populistisesti esittävät. Jo Marx hylkäsi ajatuksen kapitalismin romahduksesta sen oman toiminnan johdosta ja päätyi näin kirjoittamaan pääoman analyysiä. Kriisi ei ole kapitalismin loppu, vaan sen sijaan se paljastaa kapitalismin luonteen, sen perustavan rakenteen, joka luottaa ”väen” rajattomaan ja loputtomaan kykyyn pelastaa kapitalismi siinä toistuvilta kriisiltä. Tätä Piironen kutsuu kapitalismin kollektiiviseksi vakuudeksi, joka on ehdottomasti väitöskirjan tärkein ja käyttökelpoisin käsite.

Kollektiivisen vakuuden käsitteeseen liittyy läheisesti väen käsite. Mutta mikä on väki? Piironen ei määrittele väitöskirjassaan termiä kovinkaan tarkasti, mutta hän viittaa sillä vanhaan latinalaisperäiseen poliittisen filosofian termiin *multitudo* (engl. *multitude*). *Multitudon* käsite nousi yhteiskuntatieteissä uuteen suosioon Hardtin ja Negrin *Empire*-teoksen (2000) myötä. Piironen käyttää termiä tässä mielessä eli kuvaa yhteiskunnallisen moineuden kokonaisuutta, ihmisjoukkoa vailla yhtä tiettyä identiteettiä tai representaatiota. Väki tarkoittaa globaalin työläisluokan moneutta, jolla ei ole kotimaata tai puoluet-

ta. Väki on delezuelaisesti ilmaistuna sisäisesti heterogeeninen joukko, täynnä eroja ja ainutkertaisuuksia. Juuri tämän vuoksi väki kykenee kantamaan kollektiivisen vakuuden. Kyse ei ole siis ainoastaan veronmaksukyvyistä ja valtion takaamista lainoista. Kyse on myös siitä, kuinka väki pystyy selviytymään, kun julkisia palveluita leikataan, ja silti säilymään tuottavana ja kuluttavana, siitä, kuinka marxilaisittain ilmaistuna ”elävä työ” tuottaa jatkuvasti jotain uutta, jotain mitä ei voida suoraan mitata taloudellisen vaihdon piirissä. Siksi väki on kapitalismin lahja (*potlatch*), jotain joka mahdollistaa kapitalismin mutta ei samalla kuulu siihen jäännöksettä, koska väki ylittää kapitalistisen kapean laskennallisen logiikan. Väki on uudistumisen ja ylimäärän logiikka, ehto kapitalistiselle rajaukselle (*enclosure*) tai ”alukuperäiselle kasautumiselle.”

Vaikka väen käsite on yksi tärkeimmistä käsitteistä Piironen väitöskirjassa, hän käyttää sitä hyvin väljästi. *Multitudon* käsitteen kannalta ei nimittäin ole itsestään selvää, että esimerkiksi veronmaksajat voidaan nimetä väeksi tai että tietyn valtion väestö voidaan nimetä väeksi, vaikka keskiajan lopulla väki viittasikin tyypillisesti väestöön tai rahvaaseen. Väki voitaisiin käsitteellistää myös yhteisen tai *commonin* kautta, mutta Piironen ei avaa näitä mahdollisuuksia. Piironen väitöskirja on kuitenkin askel suuntaan, jossa uusia tuotantovoimia ja -logiikoita, ”ihmiskonetta” voidaan ymmärtää täsmällisemmin. Moderni taloustieteellinen käsitteistö kun ei juurikaan anna välineitä nykyisen tuotannon ymmärtämiseen, vaikka luottaakin ”ihmispääomaan”.

Piironen kirjoittaa runsaasti myös ”repeämästä”, jonka voisi ehkä ilmaista termillä aukeama.

Kyse on heideggeriläisestä perinteestä, joka puolestaan ammentaa antiikin filosofiassa käytetystä termistä, joka nimeää välähdyksen tai hetken (*kairos*) jossa väki syntyy. Jos väki on postmoderni subjekti, niin silloin sillä täytyy olla myös jokin tausta, historia, hetki jossa tuo väki on tuotettu. Piironen mukaan väki tuotetaan taluskriisissä, avautumassa tai repeämässä, jossa kapitalismin luonne paljastuu ihmisille. Taluskriisissä ihmiset ymmärtävät, että ilman heidän ponnistelujaan, ilman heidän voimaansa ja jatkuvaa tuotantoa, ei myöskään olisi kapitalistista taloutta. Taatessaan kapitalistisen riskinoton maksamalla toteutuneet riskit työllään väki ilmaisee oman voimansa – mutta myös voimattomuutensa. Repeämässä väki ymmärtää sen, kuinka maailman luominen riippuu juuri heistä, mutta kuinka he samalla eivät voi kieltäytyä vallitsevasta järjestelystä, jossa kapitalismin tuottama rikkaus jaetaan epätasaisesti.

Mielestäni Piironen väitöskirja on tärkeä, joskaan ei ongelmaton puheenvuoro kapitalismin nykylogiikasta. Sen käsitteellinen apparaatti on rikas, ja Piironen lähteet tuntevalle lukijalle kirjan perusargumentit avautuvat kohtalaisen helposti. Toisaalta kyse on kuitenkin niin suurista keskusteluista, että tarkempi avaaminen ja taustoittaminen olisi ollut tarpeen. Nyt valtavirran taloustieteen ja -filosofian (jos sellaista on olemassa) on liian helppoa ohittaa Piironen väitöskirja. Tämä on harmillista, sillä Piironen perustava argumentti on erittäin tärkeä, ja siksi kirja on myös tarkemman perehtymisen ja pohdinnan arvoinen.

Mikko Jakonen